

**DEMOKRASI
PLATFORMU
DERGİSİ**

Demokrasi Platformu Dergisi
International Refereed Journal

ISSN: 1305-4600
10 (35), 2021, 36-63

ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi
The Taliban Movement in the US Counterterrorism Strategies

Hakan Kıyıcı

Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi Başkanlığı, Uluslararası Güvenlik Ana
Bilim Dalı

Assist. Prof., Presidency of Police Academy, Department of International
Security

E-Posta: kiyicihakani@yahoo.com

Orcid: orcid.org/0000-0001-5655-8060

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü / Article Type: Derleme Makale / Review Article

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Kış-Aralık/ Winter-December

Geliş/Received: 15 Ağustos/August 2021

Kabul/Accepted: 25 Kasım/November 2021

Yayın/Published: 15 Aralık/December 2021.

Atıf/Cite As

Kıyıcı, Hakan. "ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi". *Demokrasi Platformu Dergisi*, 10 (35), 2021, 36-63.

İntihal/Plagiarism

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale intihal taramasından geçirildi/This paper was checked for plagiarism.

Web: <https://www.demokrasiplatformu.com>

e-mail to: demokrasiplatformudergisi@gmail.com

Copyright © Published by Serkan Yorgancılar, Ankara-Turkey. Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

Öz

Bu çalışma, 11 Eylül 2001 (9/11) terör saldırısı sonrası Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nin küresel terörle savaşını Afganistan özelinde incelemektedir. Afganistan'a askeri müdahalenin başladığı tarihten itibaren hem El-Kaide hem de Taliban Hareketi, ABD'nin güvenlik doktrinlerinde öncelikli sorunsallardan biri haline geldi. Bu gruplarla mücadelede ABD iki farklı strateji izledi. İlk olarak el-Kaide'yle küresel mücadelesini sürdürdü ve örgütün kilit isimlerini etkisiz hale getirdi. Diğer strateji kapsamında da Afganistan'ın yeniden inşasına odaklandı. Bu çerçevede toplumsal tabanda Taliban hareketini meşrusuzlaştırmaya çalıştı. Fakat 2004 yılından itibaren Taliban hem rejim güçlerine hem de ABD'ye karşı ülkede alansal hakimiyetini artırdı. Bu durum ABD'nin ülkeden çekilmesini zorlaştırdı ve Afganistan konusunda yeni sorunların ortaya çıkmasına neden oldu. Ayrıca uluslararası siyasal sistemde ortaya çıkan bazı gelişmeler de ABD'nin yeni bir Afganistan siyaseti uygulamaya zorladı. Değişen siyasi ajandayla birlikte, ABD 2010 yılında Talibanla diplomatik müzakerelere başladı ve 2020 yılında nihai anlaşmayla ülkeden çekilmeye karar verdi. İlgili makale tarihsel karşılaştırmalı metotla ABD'nin Taliban Hareketi'ne yönelik terörle mücadele stratejilerini ve hareketin yeniden siyasi aktör olma sürecini analiz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, ABD, Taliban Hareketi, İsyancı Savaş, Terörizmle Mücadele

Abstract

This study has examined that the effects of United States of America (US)'s global war on terror in Afghanistan after terrorist attack of 11 September 2001 (9/11). Since the beginning of military intervention to Afghanistan, both al-Qaeda and Taliban Movement have been a main problem in USA's security doctrines. The Afghanistan has been most policy-related issue in U.S.'s foreign and security policies since 9/11 terror attacks. During the end of the Soviet occupation period, from 1979 to 1989, U.S. had promoted to local Afghan fighters and mostly Arabian mujahideen forces to fighting against communism. Al-Qaeda and Taliban Movement were some of them supporting groups for U.S.'s anti-Soviet strategy. Following to collapse of Soviet-led government in country, the U.S. had stop to closely follow its Afghanistan policy, however, both al-Qaeda and Taliban has sustained to their militancy capacity in the war-torn areas. From 1990 to 9/11 disaster Taliban Movement nourished from al-Qaeda's global terror capacity and this situation had increased to rebel governance capacity in Afghanistan.

The bilateral cooperation position of these violent groups had reached to new stage in 2001, when U.S. had started to military intervention. The U.S. followed two different strategies in Afghanistan to fighting against these groups. Firstly, it has sustained to its global struggle with al-Qaeda and neutralized to essential figures of the organization. In order to realize of first stage, U.S. had tried to demolish core cell members of al-Qaeda, but it changed to organizational structure from hierarchy to decentralize. Hence, al-Qaeda was able to continue find new life span areas at global level. In the conclusion of this strategy, the U.S. captured to some members of al-Qaeda and also killed to some high degree targets, who were Usama bin Laden in Pakistan and Anwar al-Awlaki in Yemen. As part of the other strategy, the U.S. focused on the rebuilding of Afghanistan. In this framework, the Taliban Movement was sought to delegitimization on the societal level. On this policy framework, the United Nations (U.N.) led international initiative had succeed to meet of Great Council of Afghanistan (Loja Jirga) that was forged by local identities except from Taliban Movements in Bonn, Germany. In the Bonn negotiations U.S. supported to Hamid Karzai as a first president of Afghanistan.

However, since the 2004, the Taliban had been expanding its territorial control despite the regime forces and security agencies of America. While this situation made it difficult for the U.S. to withdraw from the country, and it has occurred to new problems in issue of Afghanistan. In addition, some developments in the international political system had enforced to new Afghanistan policy for America. With the changing policy agenda, the U.S. started diplomatic negotiations with the Taliban Movement in 2010 and the final agreement was reached in 2020. The related article has analyzed that the U.S. counterterrorism strategies against the Taliban Movement and the process of transforming the movement into a political actor with a historical comparative method. Thanks to the historical comparative perspective, the independent variables such as U.S. global position and its challenging issues can be decoded with the dependent variables just like Taliban Movement's military and political advantage during the U.S. military intervention period.

Key Words: Afghanistan, US, Taliban Movement, Insurgency Warfare, Counterterrorism

Giriş

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

9/11 terör saldırıları sonrası ABD'nin terörle küresel mücadele stratejisi kapsamında uygulamaya çalıştığı dış politika ve güvenlik yaklaşımları üzerinden yirmi yıl geçmesine rağmen tartışılmaya devam ediyor. Brown Üniversitesi tarafından hazırlanan *Costs of War Project*'e göre el-Kaide'yle mücadele kapsamında küresel ölçekte yapılan askeri müdahalelerin maliyeti sekiz trilyon dolara ulaştı ve çatışmalarda yaklaşık olarak dokuz yüz bin kişi yaşamını yitirirken, otuz sekiz milyon kişi ise mevcut yaşam alanlarını i terk ederek başka ülkelere göç etmek zorunda kaldı (Brown, 2021). Ayrıca gerçekleşen küresel terörle mücadele operasyonlarıyla Afganistan, Irak, Yemen, Libya ve Suriye gibi ülkelerde el-Kaide ve benzeri gruplar daha da güçlenip kendilerine radikal düşünce ve davranış kalıplarına hızlı bir şekilde uyum sağlayabildikleri yeni bir toplumsal taban buldular. Bu durum ABD için içinden çıkılması zor olan ve dış politika gündeminde gittikçe kronikleşen sorunlarla mücadele etmeye zorlamıştır.

Afganistan konusu 9/11 sonrası görevde bulunan ABD başkanlarının (sırasıyla George W. Bush, Barack H. Obama, Donald Trump, Joe Biden) öncelikli olarak çözmesi gereken sorunsalların başında gelmekteydi. 9/11 terör saldırıları, ABD topraklarında gerçekleşen en sofistike ve ölümcül terör saldırısıdır. Gerçekleşen eylemlerle yaklaşık üç bin kişinin yaşamını kaybederken; ABD'nin küresel hegemonik pozisyonu devlet dışı bir silahlı aktör tarafından kolaylıkla sarsılabildiği gerçeği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle 9/11, ABD için başa çıkılması gereken bir travma olarak hem dış politika hem de güvenlik yaklaşımlarının merkezinde yer almıştır. Afganistan bu travma durumuyla mücadelede ABD'nin neler yaptığını ve yapabileceğini göstermesi bakımında turnusol kâğıdı işlevi görmektedir. El-Kaide'yle mücadele kapsamında 2001 yılında başlayan '*Afganistan'a Özgürlük Operasyonu*' uzun süredir yönetimde bulunan Taliban Hareketi'nin düşmesine neden oldu. Taliban Hareketi'nin etkisinin kırılması el-Kaide'nin gücünü azaltmadığı gibi ülkeye dışarıdan ABD'yle savaşmak isteyen kişiler için ve onları eğitmek isteyen terör grupları için verimli bir yer haline getirdi (van Zuijdewjin - Bakker, 2014). Bu durum, Afganistan'dan sonra ABD'nin küresel terörizmle mücadele kapsamında askeri müdahalede bulunduğu Irak (2004), Yemen (2009), Libya (2011) ve Suriye (2014)'de referans olarak göz önünde bulundurulmaktadır. Afganistan'da kronikleşen durum ve sonu gelmeyen savaş

durumunun müdahalede bulunan diğer ülkeler içinde geçerliliğinin bulunduğu değerlendirilmektedir (Cordesman, 2016, 2).

Sonu gelmeyen savaş durumundan kurtulmak ve ABD dış politikasının içerisinde bulunduğu Afganistan sorunundan kurtulabilmek için ABD, 2021 yılının ağustos ayında -yaklaşık yirmi yıldır mücadele ettiği- Taliban Hareketi'yle anlaşarak ülkeden çekilmeye karar verdi. 1994 yılından itibaren ülke genelinde kontrolü elinde bulunan Taliban Hareketi, mensuplarının çoğunluğu Pakistan'da bulunan mülteci kamplarında doğmuş (Raşid, 2007, 29) ve bu ülkedeki Diobendi (Diyubendi) medresesinde eğitim almış öğrencilerden oluşuyordu. Sovyet işgalinin başlamasıyla birlikte ülkelere geri dönen öğrenciler 'Talib' olarak Afgan halkı tarafından tanımlanmıştır. Hareketin Peştun kimliğine sahip olması toplumsal tabanda etki etmelerinde önemli rol oynamıştır ve bu sayede Afgan cihadının yerel dinamiklerle yürütün önemli aktörlerden birisiydi (Rutting , 2021 ,3). Hareketin ilk çekirdek kadrosu ülkede Sovyet işgali sonrası yeni bir İslami bir siyasal düzenin kurmak isteyen Molla Ömer etrafından toplanarak hareket ilk siyasi ve askeri yapılanmasını kurmuştur. 1989 - 1994 yılları arasında ortaya çıkan yeni iç savaş ortamından da toplumsal tabanın desteğini alarak önemli bir meşruiyete ulaşan hareketin yönetim potansiyeli ABD tarafından çok geç fark edildi. Askeri müdahalenin başlaması sonrasında ülkenin Taliban'dan arındırılması (de-Talibanisation) üzerine kurgulanan ABD stratejisi Afganistan'ın sosyo-politik ve kültürel kodlarından uzak olan ve daha radikalleşmiş bir hareketin ortaya çıkmasına neden oldu (Bacon - Byman, 2021, 3). ABD'nin ülkeden askeri varlığını sonlandırılmasıyla birlikte Taliban Hareketi yeniden siyasi bir aktör olarak kendisini konumlandırdı. Bu sayede hareket ABD'nin uzun süren ve sert araçlarla desteklediği terörle mücadele araçlarına dayanma becerisi gösteren ve meşruiyet sağlayan bir yapıdır. Bu sayede 21.yy'da kendi devlet yapısını kurmaya en yakın ilk devlet-dışı silahlı aktör olma özelliğini taşımaktadır.

Makale, Taliban Hareketi'nin ABD terörizmle mücadele stratejilerine direnmesini ve siyasi bir aktör olmasını iki temel argümanla açıklamaktadır. İlk olarak, ABD'nin Afganistan politikasında değişken bir strateji izlemesinde 9/11 sonrası küresel ölçekte karşılaştığı siyasi, ekonomik ve hatta kültürel meydan

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

okumaların etkili olduğu vurgulanmaktadır. ABD'nin küresel ölçekte gerçekleştirdiği terörle mücadele operasyonları siyasal, askeri ve ekonomik maliyetler oluşturmaktaydı. Bu nedenle ortaya çıkan yeni sorunlarla (2008 ekonomik kriz, 2010 Arab Baharı, 2019 Kovid (Covid) Pandemisi v.b. konular) mücadelede Çin ve Rusya gibi aktörler daha hızlı davranarak ABD'nin küresel kapasitesini etkileme fırsatı elde ettiler. ABD'nin bu ülkelerle daha etkin rekabet edebilmesi için Afganistan gibi kronikleşen bir sorundan bir an önce kurtulması politika öncelikli bir konu olarak dış politika ajandasında kabul görmeye başladı (Walt, 12 Eylül 2021). Küresel rekabet ortamı ABD'yi küresel ölçekte daha rasyonel adımlar atmaya itti ve Afganistan'dan hızlı sürede çekilebilmek için Taliban Hareketi'ni yeniden siyasi bir aktör olarak kabul etmek zorunda kaldı.

Makale kapsamında tartışılan bir diğer argüman ise Taliban Hareketi'nin hem ABD'ye hem de rejim güçlerine karşı direnç göstermesinde sahip olduğu yerel dinamiklerin (Peştun kimliği, toplumsal meşruiyet, başarısız devlet ortamı) ve küresel fırsatları iyi bir şekilde değerlendirdiğidir. Taliban Hareketi kendisi gibi ülkede bulunan diğer sosyo-kültürel formlardan farklı olarak Peştun kimliğine sahiptir. Bu kimlik uzun süredir Afganistan'ın kırılğan ve istikrarsız siyasi ortamı için düzenleyici bir norm işlevi görüyordu. Peştunlar, yaklaşık üç yıl ülkeyi yönetmeyi beceren ve diğer etnik ve mezhepsel gruplar üzerinde egemen olan bir aidiyet sunmaktaydı (Rashid, 2007, 2). Bu nedenle 9/11 sonrasında ABD desteğiyle kurulan yeni rejimin kolaylıkla ülke genelinde otorite sağlayamadığı gibi meşru güç kullanma tekeli Taliban'la birlikte paylaşmak zorunda kalmıştır.

Ayrıca 9/11 sonrasında Taliban Hareketi sadece yerel dinamiklere bağlı kalmadı. El-Kaide'nin çekirdek yapısını merkezi olmayan (decentralise) yapıya bürünerek Pakistan sınırına yerleşmesini kendi lehine kullandı. El-Kaide'nin başta Pakistan olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde terör saldırısı gerçekleştirmesi, Taliban'ın daha lokal bir grup olarak değerlendirilmesini sağladı. Bu sayede el-Kaide'ye destek olduğu yönündeki imajından bir nebze olsun kurtularak bölgede ABD'nin politikalarından rahatsız olan Çin ve Rusya için siyasi bir aktöre dönüşebildi.

Taliban Hareketi'nin ABD tarafından siyasi bir aktör olarak muhatap alınmasında belirleyici olan bir diğer fırsat ise 2014 yılında kurulan Irak Şam İslam

Devleti (DAEŞ)'yle yaşadığı dini hizipleşme sorunudur. Örgüt lideri Ebu el-Bağdadi, Halifeliğini ilan ederek tüm inanların kendisine biat etmesini istedi (Lister, 2015, 221). Taliban Hareketi ve el-Kaide bu çağrıya katılmadı ve DAEŞ tarafından tekfir edildi. Pakistan'da El-Kaide tarafından kurulan Tahrir-i Tuleba'-i Pakistan (TTP)'den bir grup 2015 yılında Ebu Bekir el-Bağdadi'ye biat ederek DAEŞ-Horasan grubunu kurdu. İlgili yapı Güney ve Orta Asya'yı içeren bir Hilafet devleti kurmak için terör eylemleri gerçekleştirmektedir. İki grup arasında başlayan çatışma ortamı ABD'nin ortak bir düşman karşısında iş birliği yapabileceklerinin göstermesi açısından önemliydi. Ortak düşmana karşı hareket edebiliyorlarsa, ülkenin geleceği içinde görüşmelere başlayabilirlerdi. ABD'nin 9/11 sonrası uyguladığı çok boyutlu terörle mücadele politikaları el-Kaide ve DAEŞ gibi grupların organizasyonel yapılarını bozsa da ideolojik olarak etkisizdi. Bu nedenle bölgede ideolojik olarak hâkim olan ve iş birliğine açık aktörlerle birlikte terör tehditlerin ortadan kaldırılması daha rasyonel bir seçenek olduğu ortaya çıktı. Bu örgütler iç savaş ve çatışma ortamlarına ideolojileriyle nüfuz ederek alan kazanmakta ve ABD'nin küresel terör stratejisine zarar vermekteydi. İstikralı bir Taliban yönetiminde DAEŞ-Horasan ve el-Kaide'nin kolaylıkla küresel bir boyuta ulaşamayacağını öngören ABD, ülkeden çekilmeyi kabul etti.

ABD'nin ve Taliban Hareketi'nin 9/11 sonrası karşılaşmış olduğu politik durumları nasıl kullandıkları ve mevcut durumun oluşmasına etki eden faktörlerin daha net bir şekilde anlaşılabilmesi için çalışmada tarihsel karşılaştırmalı metot tercih edildi. Tarihsel karşılaştırmalı metotla olaylara veya farklı kültürel bağlamaların ortaya çıkmasında rol oynayan belirli kavramlara ve tarihsel bağlamlara odaklanarak mevcut gelişmelerin nasıl şekillendiği daha net bir şekilde analiz edilebilmektedir (Neuman, 2014, 604). Bu sayede yukarıda belirtilen argümanların tarihsel süreç içerisinde birbirinden bağımsız gözükmelerine rağmen nasıl etkileşimde bulunduğu ve günümüze olan etkileri daha kolay anlaşılabilir. Karşılaştırmalı tarihsel metot kapsamında ABD'nin 9/11 sonrası küresel terörizmle mücadele kapsamında benimsediği politika öncelikli dokümanlar başta olmak üzere görevde bulunan devlet başkanlarının kaleme

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

aldığı birincil kaynaklar ve Taliban Hareketi konusunda yazılan akademik çalışmalar ele alınmıştır.

Bu kapsamda çalışma iki temel bölümden oluşmaktadır. İlk olarak ABD'nin 9/11 sonrası karşılaşmış olduğu ve yukarıda bahsedilen küresel meydan okumaların terörle mücadele stratejisine olan etkileri incelenmektedir. Başta görevde bulunan devlet başkanlarının Afganistan konusunda uygulamaya çalıştığı terörizmle mücadele stratejileri başta olmak üzere, dış politikada yaşanan rekabet ortamına odaklanılmıştır. İkinci bölümde ise Taliban Hareketi'nin 9/11 sonrasında hayatta kalabilmek için yapıdığı hamleler değerlendirilmektedir. Grubun sert terörizmle mücadele politikalarına direnç gösterebilmesinde ve karşısına çıkan fırsatları kullanmasında, kurumsal kimliğe bürünmesinin kolaylaştırıcı rol oynadığı değerlendirilmektedir. Sonuç bölümünde çalışma kapsamında bahsedilen argümanların genel bir değerlendirilmesi ve politika önerilerine yer verilmektedir.

1. ABD Dış Politikasında Afganistan Meselesi

1.1. 9/11 Öncesi ABD'nin el-Kaide Mücadelesi ve Taliban Hareketi

1993-1997 yılları arasında Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) direktörü olan Robert James Woolsey, kongrede yaptığı konuşmada Soğuk Savaş sonrası ülkenin en önemli güvelik sorunun başarısız/zayıf devletler ve devlet-dışı aktörlerden geleceğini belirtmekteydi (aktaran Kilcullen, 2020, 9). Özellikle Afrika başta olmak üzere Orta Doğu ve Balkan coğrafyalarında yaşanan iç savaş dinamiklerinin tetiklediği çok boyutlu güvenlik sorunları, hızlı bir şekilde evrilerek kendisini güvende hisseden devletleri bile etkilemekteydi. Özellikle liberal uluslararası sistemde demokrasinin yaygınlık kazanması, temel insan hakları ve serbest piyasa ekonomisi kabul eden devletler için bu bölgelerde ortaya çıkan güvenlik tehditleri başlıca sorunsal olarak görülüyordu. Bu nedenle iç savaş ve çatışma bölgelerinde yaşanan mevcut durumun sonlandırılması ve bu alanların uluslararası topluma entegre edilmesi için insani müdahale ve barış koruma operasyonları önem kazandı.

Soğuk Savaş sonrası ABD'nin dış politikası ve güvenlik doktrinleri bu coğrafyalarda yaşanan çatışma ortamını sonlandırmaya odaklandı. 9/11 terör

saldırılarına kadar ABD dünyanın çeşitli yerlerinde insani müdahale ve barış koruma operasyonları gerçekleştirdi. 1993 Somali, 1994 Haiti, 1995 Bosna Hersek, 1999 Kosova bu yerlerin başında gelmekteydi. ABD'nin uluslararası sistemde bu tür askeri hamlelerde bulunabilmesinde, onu uluslararası sistemde dengeleyecek bir siyasi aktörün bulunmamasıyla ilgiliydi.

9/11 terör eylemleri, bu müdahalelerin gerçekleştiği yerlerin bir geri tepkisi olarak ortaya çıktı. Saldırıları gerçekleştiren el-Kaide küresel çapta hegemon olan ABD'yi asimetrik mücadele karşısında etkisiz olduğunu gösterdi. Bu sayede iç savaş ve çatışma bölgelerinde yeni bir aktör olarak yer edinmeye başlayan el-Kaide, ABD karşıtlığıyla kendisine yeni alanlar açmaya başladı. 1979 - 1989 yılları arasında Afganistan'da önemli çatışma tecrübesi kazanan el-Kaide soğuk Savaş sonrası patlak veren yeni *çatışma yorgunu* (war-torn) alanlarına nüfuz ederek ABD'yi ve ona yardım eden müttefiklerine karşı küresel bir konuma ulaşmıştı. İç savaş sırasında Afganistan'da savaşan yerli gruplardan farklı olarak çoğunluğu Arab ülkelerinden gelen militanlarla şekillenen el-Kaide, küresel konumunu pekiştirmek için iki ayaklı bir strateji benimsemişti (Byman, 2015, 48). İlk olarak ABD'nin Orta Doğu coğrafyasında yakın ilişkide bulunduğu siyasi rejimleri ele geçirmek ve bu sayede ABD'nin bölgede kolaylıkla hareket etmesi engellemek ana hedefleriydi. İkinci olarak da ABD'nin kendisi ve onun müttefiklerine karşı savaş başlatılarak tüm Müslümanları kapsayacak olan bir ümmet topluluğunun kurulmasıydı (Maher, 2016, 19). Örgüt Lideri Usame Bin Laden ve Ayman el-Zevahiri bu stratejilerini gerçekleştirmek için ABD'nin Soğuk Savaş sonrası insani müdahalelerde bulunduğu alanlarda etkin olmaya çalıştılar. Bu dönemde ABD'nin gerçekleştirdiği operasyonlarda el-Kaide komünizmi yenen aktör olarak kendisini toplumsal tabana sunmaktaydı ve belirli bir karizmaya kısa sürede ulaşabilmekteydi (Burke, 2015).

Bu sayede El-Kaide dünyanın çeşitli yerlerde ABD'ye yönelik çeşitli terör saldırı düzenledi. 1993 yılında Dünya Ticaret Merkezi'ne bombalı araçla yapılan eylem, ABD topraklarında dikkate değer ilk el-Kaide saldırısı olarak kayıtlara geçti. Bu dönemde ayrıca ABD'nin ülke dışında bulunan temsilcilikleri de hedeflendi. 1998 yılında Kenya ve Tanzanya'daki büyükelçilik binalarına yönelik

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

terör eylemi yapıldı. ABD'nin diplomatik ve askeri baskısıyla Bin Ladin, 1990 sonrası eylemleri planlamak için yaşadığı Sudan'dan çıkmak zorunda kaldı ve Taliban'ın davetiyle yeniden Afganistan'a döndü. El-Kaide sahip olduğu iç savaş ve çatışma tecrübesinin Afganistan'da kurduğu askeri kamplarla dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen yabancı savaşçılara aktarması Taliban'ın da ülkedeki silahlı gücü için önem arz ediyordu. Bu sayede Taliban Hareketi'nin 1994 yılında ilan ettiği 'Afganistan İslam Emirliği' 2001 yılında gerçekleşen ABD müdahalesine kadar hem yerli hem de küresel savaşçılara sahip bir grup olarak ülkeye egemen bir güç olmuştur.

Afganistan'a Özgürlük Operasyonu'yla ABD dış politika ve güvenlik stratejilerinde ülkede istikrarsızlığa neden olan el-Kaide ve ona destek veren Taliban Hareketi'ne odaklandı. Taliban Hareketi, Afganistan toplumu için uzun bir geçmişe sahiptir. Hareket, 18.yy'da Pakistan'da kurulan ve günümüze kadar ehl'i sünnet ve'l cemaat çizgisinde eğitim veren Diobendi/Diyubendi medresesinde öğrenim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Pakistan'da bu medreselerde eğitim alan Peştun gençler ülkelerine geri döndüklerinde İslami hükümlerin uygulandığı ve bu çerçevede Allah'ın emir ve yasaklarını gözetten bir devlet tahayyülünü gerçekleştirmeye çalıştılar. Bu bilincin ortaya çıkmasında ve hareketin toplumsal tabanda meşruluk kazanmasında 1979 Sovyet İşgali belirleyici oldu. Bu dönemde komünizmle savaşmak için harekete katılan gençler, Arab coğrafyasından gelen savaşçılardan da etkilenerek ülkede İslami bir emirliğin kurulmasını kendilerine ana hedef olarak benimsediler. Sovyetlerin ülkeden çıkmasıyla birlikte yeniden medreselere ve dini eğitim alanlarına dönen talebeler, ülkede egemen olmaya çalışan yerli savaş ağalarının topluma karşı yaptığı haksızlıklar ve zulme karşı alternatif bir grup olarak Molla Ömer etrafında yeniden örgütlenmeye başladılar (Edgar, 2006, 267). 1994'ten itibaren ülkede etkisini artıran hareket, kısa sürede uyguladığı genel İslami hükümler ve Peştun kimliği sayesinde toplumdaki farklı etnik kimleri belirli bir sistemde yönetmeyi başardı. 1996 yılında El-Kaide'nin Taliban'ın kontrolü altında yabancı savaşçıları eğitmesi ve üst yöneticilerin güvenli bir şekilde yaşamaları ABD'nin hareketi terörizme destek veren bir aktör olarak değerlendirmesine neden oldu (Hartman, 2010, 485). 9/11 saldırıları sonrasında da ABD'nin talebi üzerine Usama bin Ladin ve diğer üst düzey el-Kaide yöneticilerini

teslim etmemeleri nedeniyle Taliban Hareketi yaklaşık yirmi yıl süren terörizme mücadele operasyonlarında hedef alınmıştır.

1.2. 9/11 Sonrası ABD'nin el-Kaide Mücadelesi ve Taliban Hareketi

9/11 terör saldırıları ABD için bir travma etkisi oluşturdu. İlgili terör eylemlerine kadar küresel demokratik konsolidasyonun sağlanması adına lider konumda olan ülkenin asimetrik mücadele veren bir yapı tarafından vurulması çok etkisi oluşturmuştu. Saldırının yüksek teknoloji gerektiren araçlarla yapılmaması ve saldırganların batılı değer yargılarıyla yetine kişiler olması bu travmanın etki derecesini artıran başlıca unsurlardır. Bu nedenle 9/11 sonrası görevde bulunan ABD başkanlarının uygulamaya çalıştığı dış politika ve güvenlik doktrinlerinin neredeyse tamamında Afganistan ve el-Kaide'yle mücadele konuları politika öncelikli mesele olarak kabul edilmiştir. Devlet başkanlarının kaleme aldığı eserler başta olmak üzere ortaya koydukları politika belgelerine baktığımızda Afganistan konusunu küresel terörizmle mücadelede önemli bir alan olarak kabul ettiklerini ve burada sağlanacak başarının ABD'nin sarsılan imajını yeniden tesis etmesinde belirleyici olduğuna inandıklarını görmekteyiz. Fakat 9/11 sonrasında ABD'nin karşısına çıkan çok boyutlu meydan okumalar Afganistan konusunda zaman zaman uzaklaşmaya ve küresel rekabette daha çok odaklanmaya zorlamıştır. Bu nedenle Afganistan konusunda ortaya konulan politikaların global ölçekte yaşanan gelişmelerden bağımsız olamayacağı kabul edilmelidir.

1.2.1. Başkan George W. Bush Dönemi Afganistan

Başkan George W. Bush'un Afganistan ve Irak konusunda verdiği kararlar bugün de tartışılmaya devam edilmektedir (Jentleson, 2010, 413). Başkan Bush'un El-Kaide ve onun küresel uzantılarıyla mücadele edebilmek için uygulamaya koyduğu stratejilerin ana çerçevesi, 2002 yılında yayınlanan '*ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi*'yle belirlendi. Bu güvenlik belgesi aynı zamanda literatürde *Bush Doktrini* olarak da kabul edilmektedir. İlgili belgede terörizmle mücadelenin uzun süreler alabileceği belirtilmekte ve küresel yetkinliğe sahip teröristlere karşı verilen savaşın belirsiz süreli ve küresel bir girişim olduğu, ABD'nin teröristleri barındıran ülkeler dahil olmak üzere terör tehdidi oluşturan devletlerden hesap

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

soracağı ifade edilmektedir (Bush, 9 Ekim 2021). İlgili belge kapsamında Başkan Bush'un el-Kaide'deyle bağlantılı olarak odaklandığı sorunsal, ABD başta olmak üzere ve müttefiklerini kitlesel imha silahlarıyla tehdit etme potansiyeli olan devletlerdi. Bush doktriniyle birlikte ABD, kitle imha silahlarını üretmek için teçhizat ve teknoloji kullanan -haydut- devletlere ve el-Kaide benzeri terör gruplarına karşı askeri gücünü kullanmaya öncelik verdi (Bush, 9 Ekim 2021). Bu kapsamda 2001 yılında Afganistan' ve 2002 yılında ise Irak'a askeri müdahaleler gerçekleştirdi.

Bush Doktrini ABD'nin ve karar vericilerin sahip olduğu düşman algısını nasıl oluşturduklarını ve bu aktörleri nasıl kullandıklarını göstermesi açısından da önemlidir. Bu dönemde ABD'nin hegemon güç olarak sistemde uzun vadede neoliberal kozmopolitizmin derinleşmesi (Stewart, 2020) ve genişlemesi için Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerine yönelik jeopolitik girişimleri bulunmaktaydı. Bu çerçevede ilk olarak '*Büyük Orta Doğu Projesi*' olan ve daha sonra Kuzey Afrika'nın ve hatta Kafkasya, Orta ve Güney Asya ülkelerinin de dahil olmasıyla adı '*Genişletilmiş Orta Doğu Projesi*' olan jeopolitik girişim başlatıldı (Stewart, 2010; Gridner, 2005). İlgili projede 1990 sonrası ABD'nin neoliberal kozmopolitizmine evrensel karakter sağlayan Zbigniew Brzezinski'nin kaleme aldığı '*Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Üstünlüğü ve Bunun Jeopolitik Gerekliği*' isimli kitap belirleyiciydi. ABD Başkanı Jimmy Carter'ın 1977-1981 yılları arasında güvenlik danışmanlığını yapan Brzezinski'ye göre, ABD'nin Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan siyasal dinamiklerde Avrasya bölgesinde hakim olarak küresel üstünlüğünü sürdürmesi öncelikli politika olmalıydı (Brzezinski, 2005, 51). Brzezinski'nin Avrasya tahayyülü, Başkan Bush'un küresel terörizmle mücadele stratejisinde Mağrip bölgesinden Güney Asya'ya kadar uzanmaktadır. Bu nedenle Bush'un terörizmle mücadele yaklaşımı, gerçek anlamda terörizm ve kitle imha silahlarıyla mücadelenin ülkenin uluslararası sistemde egemen olmak için kullandığı yeni bir jeopolitik argümandır. ABD'nin teröre karşı savaşı, 11 Eylül saldırılarının yarattığı ulusal travmanın tetiklediği yeni bir jeopolitik kodun oluşması için sağlam bir zemin oluşturdu (Günay - Gökcan, 2010, 26). Eleştirel jeopolitik çalışmalarında önemli isimler olan Colint Flint and Ghazi-Walid Farah'a göre de ABD, küresel terörle savaşını haklı savaş olarak uluslararası sisteme sunarak hegemonik güç olarak kendisini sunduğu bir siyasi coğrafya oluşturmaktadır (Flint - Farah, 2006,

1395). Bu nedenle Başkan Bush'un terörizmle mücadele ve kitle imha silahlarının yaygınlaşmasını engellemek amacıyla yaptığı Afganistan ve Irak operasyonlarının ABD hegemonyasının bölgesel ölçekte inşasında ve liberal değerlerin askeri müdahalede bulunan ülkelere aktarılmasında önemli bir fonksiyonu bulunmaktadır.

Başkan Bush'un Afganistan stratejisinde iki temel aşama bulunuyordu (Bush, 2010). Ülkeye liberal değerlerin aktarılmasında kolaylaştırıcı rol oynaması için bölgenin Taliban kontrolünde arındırılması ve liberal değerlere sahip olan yöneticilerin göreve gelmesi amaçlanıyordu. Bu kapsamda ilk olarak ülkede Taliban Hareketi dışında yer alan ve yerel kimliklerin temsilcisi olarak kabul edilen sosyal grupların davet edildiği büyük meclis (Loja Jirga) 2001 yılında Almanya'nın Bonn şehrinde toplandı (Singh, 2002, 174). İlgili meclis kapsamında Hamid Karzai kurucu lider olarak kabul edildi ve ülkenin ilk devlet başkanı oldu. Fakat ABD'nin müdahale sonrası Afganistan'a atadığı Büyükelçi James Dobbins'in de belirttiği gibi Taliban rejiminin yıkılmasından birkaç yıl sonra Bush yönetimi, Afganistan'ı yaklaşan seçimlerden dolayı görmezden gelmeye başladı (Dobbins, 14 Eylül 2021). 2001 Bonn'da Afganistan'ın geleceği için yapılan toplantılarda bu durum daha net bir şekilde görüldü. İnsan müdahalenin terörizmle mücadele çerçevesinde ele alınması Bush yönetiminin ABD'yi yeniden küresel güç konumunu pekiştirme çabası nedeniyle boşa çıktı. Taliban Hareketi, kendisine karşı gerçekleştirilen operasyonlara rağmen Pakistan sınırına yakın olan bölgede yaşamını sürdürebildi.

Başkan Bush'un Afganistan özelinde uygulamaya çalıştığı diğer strateji ise el-Kaide'nin çekirdek üyelerinin yakalanması ve bu gruba katılan insanların teslim olmasıydı. El-Kaide, ABD'nin kendisine karşı uyguladığı terörizmle mücadele araçlarına direnebilmek için merkezi olmayan bir yapılanmaya giderek kamplarında eğitim alan mensuplarını ülkelerine geri gönderdi. Bu sayede terörizmi küresel bir boyuta taşıyarak ABD'nin Afganistan'a olan odaklanmasını bozdu. 2002 Bali, 2003 İstanbul, 2004 Madrid ve 2005 Londra terör saldırılarıyla ABD'nin el-Kaide stratejisi sorgulanmaya başladı ve askeri müdahalenin istenilen sonuca ulaşamayacağı yönünde endişeleri artırdı. 2004 yılında kitle imha silahlarını el-Kaide'ye vermekle suçladığı Irak rejimini hedefleyen Bush yönetimi,

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

El-Kaide için yeni bir verimli alan oluşturdu. Bu müdahaleyle birlikte Irak konusu Afganistan'a nazaran daha öncelikli bir mesele olarak Başkan Bush tarafından ele alındı (Ayub - Kouvo, 2008, 641).

1.2.2. Başkan Barack H. Obama Dönemi Afganistan Politikası

ABD'nin ilk siyahi başkanı olarak seçilen Barack H. Obama, 2009 yılında göreve başlamasıyla birlikte yeni bir dış politika ve güvenlik doktrinini uygulamaya çalıştı. Bu kapsamda ilk olarak Başkan Bush döneminde ortaya çıkan ve uluslararası sistemde ABD'ye siyasi ve askeri ölçekte meydan okuyan Çin ve Rusya konusu ele alındı. ABD ekonomisini zayıflatan 2008 mali krizi başta olmak üzere ABD'nin ilgisini ve kaynaklarını Irak ve Afganistan konusuna odaklaması Çin'i yeniden Asya-Pasifik bölgesindeki askeri varlığını artırmaya yöneltmişti (Clinton, 2016, 73). Çin'in bölgesel anlamda ABD ve müttefiklerini siyasi, askeri ve ekonomik olarak baskılamasını engellemek için Başkan Obama 2009 yılında "*Pasifik Yüzyılı Projesi*"ni ilan etti. Amerikan'ın Asya'ya dair yönelişi daha çok Çin'in Japonya, Avusturalya ve Filipinler'i içeren askeri üs kuşatmasına alma çabasıydı (Petras, 2016, 35). Proje 2016 yılında Trans-Pasifik Ortaklık Anlaşması'nın on iki ülke (Singapur, Brunei, Yeni Zelanda, Şili, ABD, Avusturalya, Peru, Vietnam, Malezya, Meksika, Kanada, Japonya) tarafından imzalanmasıyla Çin'e karşı önemli bir dengeleyici oldu. Bu sayede Çin'in bölge ülkelerine karşı kullanmaya çalıştığı ekonomik üstünlük bir nebze olsun yavaşlatılacaktı.

Başkan Obama'nın bu dönemde dış politikada odaklandığı bir başka ülke ise Rusya oldu. 2008 Gürcistan ve 2013 Ukrayna müdahaleleri sonrası Trans-Atlantik ilişkiler yeniden önem kazandı. Rusya'nın NATO ülkelerine yakın olan bölgelerde askeri varlığını dengeleyebilmek adına çeşitli silah ve teknoloji transferinin gerçekleştirilmesini sağladı. Bu kapsamda yeni nesil savaş uçağı projesi F-35 projesine hız verilerek bölgede Rus hava üstünlüğünü dengelemeye yönelik adımlar atıldı (Shalal-Esa, 1 Kasım 2021). Bu dönemde ayrıca Başkan Obama, Rusya'yı uluslararası liberal sistemde tutabilmek için çeşitli anlaşmalar da imzaladı. Bunlardan en önemlisi Soğuk Savaş döneminde iki ülke arasında silahlanma yarışı kapsamında sahip olunan Nükleer Silahların Azaltılması Anlaşması (New START)'ydı (O'Hanlon - Pifer, 14 Ekim 2021). Anlaşmayla iki ülke

sahip oldukları nükleer silah başlıklarını, başlıkları taşıyan füzeleri ve bombardıman uçaklarının sayısını azaltmayı kabul etti.

Başkan Barack Obama'nın Çin ve Rusya'ya karşı uygulamaya çalıştığı dış politika hamlelerinin merkezinde ise Afganistan ve Irak konusu belirleyici unsurlardı. Çünkü terörle mücadele operasyonu kapsamında yapılan müdahaleler hem de bölgesel güç boşlukları oluştururken hem de ABD karşıtlığının küresel ölçekte daha fazla artmasına neden oluyordu. Başkan Obama göreve geldiğinde uygulamaya çalıştığı dış politika ajandasında terörle mücadele konusunda *daha akıllı, iyi, çevik ve güçlü* bir modelin uygulamaya çalıştı (McCRisken, 2011, 781). 2007 yılında *Foreign Affairs* dergisinde kaleme aldığı makalesinde dünyada Amerikan egemenliğini yeniden sağlayabilmek için Irak'ta savaşın bitirilmesi ve asıl hedef Afganistan ve Pakistan'da yeniden güçlenemeye başlayan el-Kaide odaklanması gerektiğini belirtmişti (Obama, 1 Ekim 2021). Başkan Obama ayrıca Afganistan ve Pakistan arasındaki sınır bölgesinde el-Kaide'nin alan kazanmasından rahatsızdı. Çünkü bu bölgenin başta Taliban ve Hakkani grupları olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen yabancı savaşçılar için verimli bir alandı. Bu sayede el-Kaide, sahip olduğu ideolojiyi dünyanın çeşitli ülkelerine ihraç etmekteydi ve ABD'nin küresel terörle savaşına karşı yeni cepheler açarak ilgisi kolaylıkla dağıtabilmekteydi. Başkan Obama el-Kaide'nin hem Afganistan ve Pakistan sınırında hem de küresel ölçekte şiddet kapasitesini durdurabilmek için insansız hava araçlarının ve özel eğitilmiş komando birliklerinin kullanılmasını tercih etti (Bentley - Holland, 2014). Bu sayede üst düzey el-Kaide yöneticileri elimine edilmesiyle el-Kaide alansal üstünlüğünü kaybetmeye başladı. 2008-2011 yılları arasında insansız hava araçları sıklıkla Somali, Yemen, Afganistan, Pakistan'da terörizme mücadele kapsamında kullanıldı (De Luce, 19 Ekim 2021). Bu stratejik hamle aynı zamanda el-Kaide'den farklı bir siyasi çizgide hareket etmek isteyen Taliban Hareketi için bir fırsat ortaya çıkardı. El-Kaide'den bağımsız hareket eden ve yerli dinamiklerden oluşan Taliban Hareket'i ülkede yeniden istikrar ortamının inşasında siyasi sürece dahil olması kritik derecede önemliydi. Taliban, El-Kaide'yle bağlarını kesmeye ikna edilebilir ya da zorlanırsa ve rejimle uzlaşırsa o

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

zaman barış olabilecekti ve ABD, Afganistan konusunda sonu gelmeyen savaşı bitirebilecekti (Clinton, 2016, 148).

Bu kapsamda ABD ve Taliban arasındaki diplomatik görüşmeler 2010 yılında Almanya'da yürütülen gizli toplantılar serisiyle başladı (Wörmer, 21 Ekim 2021). 2011 yılında el-Kaide lideri Bin Ladin'in öldürülmesine rağmen Taliban Heyeti Doha'da resmi bir ofisin açılabilmesi için görüşmeleri sürdürdü. ABD, Taliban'ın tavrından dolayı üst düzey yetkililerinin seyahat yasağının kaldırılmasını kolaylaştırdı. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), Taliban ve El-Kaide listelerini ayrı ayrı ele almayı kabul etti (Clinton, 2016, 163). Seyahat yasağının kalkmasıyla birlikte Doha'daki ofis Taliban ve ABD için önemli bir diyalog merkezi haline geldi (Aljazerra, 30 Eylül 2021). Bu dönemde Taliban lideri Molla Ömer, Başkan Obama'ya ulaştırılması için yolladığı mektup, çatışma ortamının bitmesi için birlikte çalışması gerektiğini vurguluyordu. Yaşanan gelişmelerle birlikte Başkan Obama, Taliban'ı, el-Kaide ve benzer fundamentalist gruplardan ayrılması gerektiğine ikna oldu. ABD'nin bir an önce Afganistan çekilmesinde Taliban'ın kolaylaştırıcı bir rol oynayacağı ilk kez müzakereler sayesinde anlaşılabilir. Taliban'la kurulan diyalog kanalı, Başkan Donald Trump döneminde daha üst aşamaya taşındı.

1.2.3. Başkan Donald Trump Dönemi Afganistan Politikası

Başkan Trump dönemi ABD dış politikası çok farklı sorunlarla baş etmek zorunda kaldı. Donald Trump, ABD'nin liberal politikaları sonucu çok taraflı bir siyaset izlemesinin hem ekonomik hem de siyasi olarak sorun oluşturduğunu düşünüyordu. ABD bu kapsamda bir kazanç elde etmeden sadece sistemi kendi lehine sürdüremeye çalışmaktaydı. Bu durumu tersine çevirebilmek için Donald Trump "Öncelik Amerika" stratejisini hayata geçirdi. Bu kapsamda özellikle ABD'nin askeri, ekonomik ve siyasi gücünü kendi lehine kullanarak dış politikada bağımsız hareket etmeye çalışan Trans-Atlantik ülkeler ve Orta Doğu ülkeleri hedef alındı. Bu ülkeler eğer ABD tarafından korunmak istiyorlarsa gereken finansal yükümlülüklerini yerine getirmeliydi (Trump, 4 Ekim 2021). Müttefik ilişkilerinden bağımsız bir aktörler olarak uluslararası sistemde etkin bir Amerika oluşturmaya çalışan Trump, kişisel diplomasiye önem vererek kendisini yavaşlatacağını düşündüğü çoğu kurumu dış politika ve güvenlik stratejilerinin

oluşturma sürecinden çıkarttı. Bu durum Başkan Trump döneminin öngörülemez ve dengesiz bir dış politika yaklaşımının ortaya çıkmasına neden oldu. Başkan Trump'ın bir neo-muhafazakar ya da paleo-muhafazakar olmadığı gibi ne de geleneksel bir realist ya da liberal bir enternasyonalist olmadığı gerçeği, sonsuz bir kafa karşılığına neden oldu (Anton, 1 Ekim 2021) ve dış politikada ki belirsizlik *Trump Doktrini* olarak tanımlandı (Zakheim, 28 Eylül 2021).

Terörizmle mücadele konusunda Başkan Trump, selefi Barack Obama gibi insansız hava araçlarıyla kilit isimleri öldürmeyi ve düşük sayıdaki özel birlikleri caydırıcı unsur olarak kullanmayı tercih etti (Levitt, 13 Ekim 2021). Bu kapsamda sadece el-Kaide değil yanı zamanda Suriye iç savaşında ortaya çıkan DAESH, Haşdi Şabi ve Kudüs Gücü mensuplarına karşı operasyonlar düzenledi. Trump bu dönemde ayrıca başta Afganistan olmak üzere Irak'tan askeri kuvvetlerini çekmek için çeşitli hamlelerde bulundu. Bu çerçevede ilk olarak Başkan Trump, ABD, Taliban'la Şubat 2020'de anlaşmaya vararak ülkede el-Kaide ve benzeri grupların faaliyet göstermesi karşılığında ülkeden çekilmeyi kabul etti. Anlaşmayı Başkan Trump, 'aşırı derecede iyi olma şansı olan bir plan' olarak tanımladı (BBC, 2 Ekim 2021). Trump'ın bu konuda almış olduğu tavır, Afgan hükümetinin de Taliban Hareketi'yle yüz yüze görüşme yapmaya zorladı. Eylül 2020'de resmi olarak başlayan görüşmeler sonrasında Taliban ülke genelinde kontrolünü hızlı bir şekilde genişletti.

9/11 sonrası ABD başkanlarının uygulamaya çalıştığı dış politika ve güvenlik doktrinlerinin Afganistan'a yansımaları eğrisel bir süreçle özetlenebilir. ABD küresel rekabette geri plana düştükçe Afganistan konusunu hızlı bir şekilde çözmeye çalışmıştır ve bu nedenle Taliban'ı daha rasyonel bir aktör olarak kabul etme eğilimi dış politikasına yansımıştır. Bush döneminde daha fazla Taliban Hareketine ve el-Kaide'ye odaklanması ise Çin ve Rusya karşısında geri planda kalmasına neden olmuştur ve dış politikada Afganistan konusu sonu gelmeyen savaş olarak kabul edilmişti. Bu nedenle Taliban Hareketi Başkan Barack Obama dönemi ve sonrasında karşısına çıkan fırsatları iyi değerlendirerek siyasal meşruiyetini sağlayabilmiştir. Bu çerçevede hareketin kullandığı ve uyguladığı stratejilerin de incelenmesi gerekmektedir.

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

2. 9/11 Sonrası Taliban Hareketi ve Afganistan

2001 yılında gerçekleştirilen müdahalede Taliban rejiminin sahip olduğu siyasal, toplumsal, ekonomik, hukuki ve dini kurumsallaşma hedef alındı. Bu nedenle uzun süre ülkenin geçmişinde yer edine Taliban Hareketinin ülkenin tamamından arındırılmaya çalışılması (De-Talibanizasyon) beraberinde yeni yönetim boşluklarının ortaya çıkmasına neden oldu. Taliban Hareketi kendisinden sonra ortaya çıkan otoritesiz alanları rejiminin kolaylıkla nüfuz etmesini engelleyerek düzensiz bir yönetim stratejisi izledi. Ayrıca el-Kaide'nin küresel saldırılarına hız vermesiyle daha lokal ölçekte faaliyet yürütmeye odaklanan Taliban kendisine özgü siyasi ve askeri yapılanmasını yeniden oluşturarak toplumsal tabanda etki derecesini sürdürdü. 2014 yılında DAESH-Horasan tarafından yok edilmeye çalışılması, ABD'yle birlikte ortak bir düşmana sahip olabileceğini göstermekteydi. Taliban'ın yeni siyasallaşma süreciyle ülke genelinde kontrolünü artırması ABD'nin 9/11 sonrası ülke inşa stratejisi için çöküş anlamına gelmesine rağmen el-Kaide ve DAESH gibi grupların kontrol edemeyeceği istikrarlı bir sistemin kurulması anlamına da gelmekteydi.

2.1. Siyasal Aktör Olarak Taliban Hareketi

2001 yılında Bonn'a davet edilmeyen Taliban Hareketi, bu dönemde ayakta kalabilmek için el-Kaide mensuplarının da tercih ettiği ve Pakistan sınırına da yakın olan Veziristan bölgesine yerleşmeye başladı. Bu bölgede etkin olan Hakkani grubu da Peştun etnik kimliğine sahipti ve Taliban hareketiyle işbirliği içerisindeydi (Brown - Ressler, 2013). Hakkani grubu hem de Afganistan sınırlarında hem de Pakistan sınırında bulunan *Federal İdari Aşiret Bölgesi* (FATA)'nda etkindi (Tankel, 2016, 558). Bu sayede Taliban hareketi ABD'nin terörizmle mücadelesinden kaçınabilmek için kendisi için verimli alanları bu bölgede bulabildi. Pakistan ise sınırları içerisinde Taliban etkisini kırmak ve üste düzey yetkilileri yakalayarak ABD'ye teslim etmek için bölgede terörle mücadele operasyonları başlattı. Fakat Pakistan'ın karşı hamlesi FATA bölgesindeki aşiretlerin Taliban'a yakın olması ve bu dönemde ABD'ye karşı savaşmak için bölgeye gelen yabancı savaşçılara olan destek nedeniyle başarısız oldu (Şahzad, 2014, 32). Taliban bu sayede Pakistan'da yer alan Kuzey ve Güney Veziristan

bölgelerinde etkin olmaya başladı ve sahip ideolojik değer yargılarıyla hayatta kalabildi.

2002 - 2006 yılları arası Taliban Hareketi, Afganistan'da yeniden toplumsal alan kazanmaya başladı. Hareketin bu yıllarda en kilit destekçisi el-Kaide'di. El-Kaide, Güney Veziristan topraklarında gerçekleştirdiği terör operasyonları sayesinde Pakistan'ın FATA bölgesine kolaylıkla müdahale etmesini engelledi. Aynı zamanda ülkede çeşitli terör eylemleri gerçekleştirerek Pakistan'ı daha çok iç güvenliğe odaklı bir strateji izlemeye zorladı. 1. Bu sayede Taliban, sınıra yakın bölgelerde ve FATA bölgesinde yeniden toparlanma şansı yakaladı. 2006 yılında Helmand şehri Taliban'ın kontrolüne geçti. Helmand'ın kontrolüyle hareket ülke genelinde isyan hareketlerini yeniden sistematik bir şekilde organize etti. 2008 yılından itibaren grup sadece silahlı bir güç olarak değil, aynı zamanda siyasi kararları daha etkili bir şekilde uygulayabilmek için dikey ve yatay örgütlenmesini kurdu (Rutting, 2021, 4). Dikey yapılanma kapsamında hareketin lider kadrosu kontrol ve denetim mekanizmasına ulaştı. Bu kapsamda hareketin lideri, *Emirü'l Mü'minin*, ve ona tavsiye niteliğinde danışmanlık yapacak olan Rehber Şura'sı oluşturuldu. Şura'da kendi içerisinde askeri, dini, ve siyasi konularda etkin olan çeşitli komisyonlara sahipti. Bu sayede Taliban Hareket'i daha bütüncül bir yapıya kavuşarak, resmi bir kimliğe büründü. Uluslararası aktörler için bu görüşmelerin başlatılmasında kolaylaştırıcı bir rol oynuyordu.

Dikey yapılanma sayesinde hareketin hem bölgesel hem de küresel ölçekte etkisi de artmaya başladı. Bu çerçevede ABD'nin bölgeye yönelik terörle mücadele politikasından rahatsızlık duyan ve onun hegemonik etkisini bu bölgede yavaşlatmak isteyen Çin, Rusya ve İran için önemli bir aktör olarak tanınmasını sağladı. Bu dönemde uluslararası etki derecesini artırmaya başlayan hareket ayrıca yatay yapılanmaya da gitti. Özellikle 2001 sonrasında yeniden ele geçirmeye başladığı alanlarda askeri kapasitesi sayesinde gölge rejim haline geldi. Taliban'ın askeri yetkilileri dikey yönetimin kendilerine sağladığı özerk karar alabilme yetkisi sayesinde sivil yönetici olarak da bu bölgelerde görev yapmaya başladı. Bu oluşum sayesinde hareket mevcut rejime alternatif olabilecek birçok unsuru yönetim kapasitesi olarak kurdu.

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

2.2. Taliban Hareketi'nin Toplumsal Meşruluğu

1996-2001 yılları arasında Taliban, -kültürel ve dini bir- normatif sistem kurarak toplumu kontrol etme yeteneğine sahipti (Kilcullen, 2013,148). Dinden farklı olarak kültür konusu özellikle Afganistan gibi çok farklı etnik ve mezhepsel kimliklere sahip olan ülkelerde önemli bir sosyal iletişim mekanizmasıydı. Taliban, Afgan toplumunun sahip olduğu kültürel kodları ABD'ye ve mevcut rejime karşı kullanarak dini değer yargılarının toplumsal tabanda yasal bir norm olarak kabul görmesini sağladı. Bu kapsamda Taliban Hareketi, iç savaş ve çatışma bölgelerine yönelik olarak sahip olduğu anlatıları ve düşünce sistemlerini sosyal tabana aktarabilmek için bir tür evlerin kapılarına ve duvarlarına asılan bildiri olan şebnameler ve ilahileri kullandı.

Bu iki kültürel bilgi aktarım kanalıyla Taliban hareketi hem ABD rejiminin 9/11 saldırıları sonrası ülkede insanlarla direkt temasa geçmesini engellerken; aynı zamanda mevcut rejimin kurmaya çalıştığı politik düzenin karşılık bulmasını zorlaştırdı. Şebnameler özellikle elektrik aydınlatma sorunu yaşayan bölgelerde etkin bir araçtı. Taliban mensupları bizzat bu yerlerde geceleri evlerin duvarlarına veya kapılarına bildiriler asarak insanları etkilemeye çalışmaktaydı. İlahiler ise müzik olmadan ve sadece şiirsel tınıyla söyleniyordu. 1979 Sovyet İşgali'nde de hareket, ilahileri çatışma ortamında militanları cesaretlendirmek için kullanılmaktaydı. 2001 yılında itibaren de bünyesine yeni bireyleri katmak ve ayrıca isyan hareketini ülke geneline yaymak için ilahileri yeniden sistematize ederek kullanmaya başlamıştı. Taliban'ın anlatı ve söylem geleneğini şebnameler ve ilahiler merkezinde inceleyen Thomas H. Jonson'a göre, üç farklı dinleyici kitle etkilenmeye çalışılmaktaydı: Taliban Hareketi'ne karşı nötr olanlar, Taliban'a sempati duyanlar ve destekleyenler ve son olarak mevcut Afgan rejimini destekleyenler (2018, 35).

ABD ve NATO güçlerinin gerçekleştirdiği terörizmle mücadele operasyonlarında sivil kayıplar arttıkça söylem ve anlatıların toplumsal tabanda karşılık bulması kolaylaşmaktaydı. Taliban'ın sivillere bilgi aktarımı ve düşünce sistematiğini yansıttığı şebnameler ve ilahiler ABD'nin terörle mücadele stratejisinde kolaylıkla çözümlenemeyen unsurlardı. Yapılan operasyonlardaki can kayıpları ve maddi zararlar şebnameler ve ilahin ikna derecesini artırmaktaydı.

Taliban Hareketi ayrıca Peştun kimliği sayesinde toplumsal yapıda yaşanan sorunların çözüm merkezi olarak da kabul ediliyordu. Rejimin ulaşamadığı çoğu alanda Taliban adalet dağıtan (kıyas yöntemiyle) ve sorunları çözen bir yapı olarak toplum tarafından meşru görülüyordu (Taylor, 2013, 197). Bu durum rejimin ülke genelinde kontrolünü azaltan temel belirleyicilerin başında gelmekteydi. ABD'nin şebnameleri ve ilahileri görmezden gelerek uyguladığı terörizmle mücadele stratejisinin toplumsal tabanda karşılığı sadece rejimin kontrolü altında bulunan sınırlı alanlarda bir anlam ifade ediyordu.

2.3. Taliban Hareketi - İŞİD/Horasan Mücadelesi

2014 yılında Irak'ta Halifelik ilan eden DAEŞ, başta el-Kaide olmak üzere tüm İslamcı fundamentalist grupların kendisine biat etmesini istedi. Bu sayede küresel ölçekte etki derecesini artırmak isteyen örgüt ayrıca geçmiş birikim ve tecrübeleri de kendi bünyesinde toplayabilecekti. Taliban Hareketi'nde bu çağrının muhataplarından biriydi. Uzun süredir el-Kaide'yle dirsek temasını sürdüren Taliban için DAEŞ yapılanması çok fazla anlam ifade etmiyordu. Fakat DAEŞ'in kendisine biat etmeyen grupları tekfir ilan etmesi ve bu gruplara karşı ABD dışında yeni bir meydan okuma durumunu ortaya çıkardı. Taliban Hareketi, Afganistan'ı kapsayacak şekilde bir *İslami Emirlik*'in kurumasını isterken, DAEŞ'in Horasan grubu ise Güney Asya ve Orta Asya'yı içerecek bir Halifeliğin kurulmasını amaçlamaktaydı (Bunzel, 11 Ekim 2021). DAEŞ-Horasan'ın çekirdek kadrosu TTP yapısındaydı. 2014 yılında Ebu Bekir el-Bağdadi'ye bağlılık yemini ederek, Taliban'a savaş ilan ettiler. 2015 yılından itibaren iki grup arasındaki çatışmalar patlak verdi. Özellikle DAEŞ'in Suriye ve Irak'ta toprak kaybetmesiyle birlikte Afganistan'a komşu olan ülkelerden sempatanlar DAEŞ-Horasan (DAEŞ-H)'a katıldılar. Bu sayede ciddi bir militan kadroya ulaşan yapı Taliban için tehlike oluşturmaya başladı.

Taliban'ın ABD'yle müzakerelere başlamasıyla DAEŞ-Horasan saldırılarını iyice artırdı. İnternet ortamında DAEŞ'le bağlantılı olan bazı sitelerde, yapılan anlaşmayla Taliban'ın dini değerleri hiçe saydığı ve ABD'ye bir daha 9/11 gibi bir olayın yaşanmayacağına teminatının verildiği belirtildi (Bunzel, 11 Ekim 2021). Özellikle Afgan rejiminin ülke kontrolünü sağlamakta zorlanması ve DAEŞ-

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

Horasan'a karşı etkisiz kalması Taliban'ın ülke genelinde etkisini artırmasını sağladı. Taliban hareketinin sahip olduğu ve dönemin konjonktürüne göre kendisini kolaylıkla sisteme adapte edebilmesi ABD'nin ülkeden çekilmesini kolaylaştırdı. Ortak bir düşmana karşı hareket edilebileceği gereceği ABD'nin 9/11 travmasından kurtulabilmesinde önemli rol oynadı.

Sonuç

Makale kapsamında ABD'nin 9/11 sonrası terörle savaş stratejilerinin Taliban hareketine olan etkileri ve onun iç savaş ve çatışma bölgesinde yeniden alan kazanmasında belirleyici olan dinamikler incelenmiştir. Bu çerçevede öncelikli olarak 9/11 sırasında ve sonrasında görevde bulunan ABD başkanlarının strateji ve yaklaşımları Afganistan özelinde ele alınmıştır. Özellikle ABD'nin sonsuz savaş olarak gördüğü Afganistan'da bir an önce çözüme ulaşması 9/11 travmasından çıkmasında kilit derecede önemliydi. 2011'de patlak veren Suriye İç Savaşı ve sonrasında yaşanan gelişmeler ABD'nin Çin, İran ve Rusya'nın Avrasya'daki Soğuk Savaş sonrası anlaşmayı henüz bozmaması için yeni hamleler yapmaya zorluyordu (Mead, 15 Eylül 2021). Bu nedenle ABD liderliğindeki bir uluslararası sistemin sürdürülmesi için Afganistan'dan hızlı bir şekilde çekilmek politika öncelikli bir konu haline dönüştü.

Taliban Hareketi'nde özellikle 2008 yılından sonra karşısına çıkan avantajları kullanmasını bildi. 2001-2006 yılları arasında FATA bölgesinde el-Kaide ve Hakkani grubu sayesinde yaşam alanı bulabilen Taliban Hareketi, kısa sürede yeni rejimin ülke genelinde kontrol ve meşruiyet sağlayamamasıyla gücünü hem yerli halka hem de uluslararası politik aktörlere kanıtladı (Chandra, 2011). Bu kapsamda özellikle ABD ve NATO'nun bölge de yürüttüğü terörle mücadele operasyonları kapsamında görmezden geldiği ama Taliban'ın toplumsal meşruluğu grubun hayatta kalması için önemli bir unsurdu. 2014 yılında DAES'e biat etmediği için tekfir edilmesi grubun siyasi bir aktöre dönüşmesinde kolaylaştırıcı rol oynamıştır. ABD'yle başlayan müzakerelerle el-Kaide ve DAES-Horasan gibi gruplarla yaşam alanı sunmayı garantisini etmesi ve ülkede kontrol sağlaması karşılığında mevcut rejimin yerini alabileceğini dünya kamuoyuna kanıtladı.

Yaşanan bu gelişmeler ABD'nin Afganistan'da bulunduğu süre zarfında uygulamaya çalıştığı politikaların ve terörizmle mücadele yaklaşımlarının istenilen sonucu ortaya çıkarmadığını göstermektedir. Afganistan bugün 2001 yılında gerçekleşen askeri müdahale döneminde olan siyasal, ekonomik ve sosyal şartlara dönerken, Taliban Hareketi meşru güç konumunu ABD'ye direnç göstererek bölgesel etkisinin atmasına neden olmuştur. Bu sayede Taliban Hareketi ve Afganistan konusu sadece ABD'nin terörizmle mücadele stratejileriyle ele alabileceği bir sorunsal olmaktan çıkmıştır.

ABD'nin önümüzdeki yıllarda Orta Doğu, Afrika ve Güney Asya konusunda yeni bir terörizmle mücadele stratejisi belirlemesi muhtemeldir. Fakat özellikle Washington, Orta Doğu'daki politikasını formüle ederken, tüm terörist grupların ABD'yi tehdit etmediğini ve onu tehdit edenlerin çeşitli derecede ve türde ortaya çıkabileceğini kabul etmelidir (Byman, 2015, 14). Tıpkı Afganistan'da Taliban Hareketi'nde olduğu gibi. Bu nedenle devletlerin Taliban Hareketi gibi gruplarla mücadele ederken terörizmle mücadele stratejileri yerine isyancı güçlerle savaş konseptiyle hareket etmesi gerekmektedir. İsyancı savaşla mücadele kapsamında silahlı grubun toplumsal yapıyla olan ilişkisi, kültürel ve dinsel kodlara olan hakimiyeti ve müdahalede bulunan devletin siyasal sistemdeki pozisyonu ön plandadır. İlerleyen dönemlerde de benzer silahlı gruplarla mücadele edecek olan devletler için Taliban Hareketi'nin 2001-2021 yılları arasında gösterdiği dönüşüm süreci önemli bir referans kaynağı olarak değerlendirilecektir.

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

Kaynakça

- Aljazerra. " Qatar's Taliban Efforts Position Doha as a Key Mediator: Analysts". *Aljezarra*. Erişim 28 Ekim 2021. <https://www.aljazeera.com/news/2021/8/20/qatars-taliban-efforts-position-doha-as-a-key-mediator-analysts>
- Anton, Michael. "The Trump Doctrine: an Insider Explains the President's Foreign Policy". *Foreign Policy*. Erişim 1 Ekim 2021. <https://foreignpolicy.com/2019/04/20/the-trump-doctrine-big-think-america-first-nationalism/>
- Ayub, Fatima - Kouvo, Sari. "Righting the Course? Humanitarian Intervention; the War on Terror and the Future of Afghanistan". *International Affairs* 84/4 (2008), 641-657.
- Bacon, Tricia - Byman, Daniel. "De-Talibanization and the Onset of Insurgency in Afghanistan", *Studies in Conflict & Terrorism*, DOI: 10.1080/1057610X.2021.1872159.
- BBC. "Taliban - ABD Anlaşması Afganistan'ın Nasıl Kaderini Belirledi, Anlaşma Ne Öngördü". *BBC Türkçe*. Erişim 2 Ekim 2021. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58255094>
- Bentley, Michalle - Holland, Jack. *Obama's Foreign Policy: Ending the War on Terror*. New York: Routledge, 2014.
- Brown, Vahid - Rassler, Don. *Fountainhead of Jihad: The Haqqani Nexus 1973 - 2012*. London: Hust Publishers, 2013.
- Brzezinski, Zbigniew. *Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Küresel Üstünlüğü ve Bunun Jeostratejik Gereklilikleri*. İstanbul: İnkılap Yayınları, 2005.
- Bunzel, Cole. "Al-Qaeda Versus ISIS: The Jihadi Power Struggle in the Taliban's Afghanistan". *Foreign Affairs*. Erişim 11 Ekim 2021. <https://www.foreignaffairs.com/articles/afghanistan/2021-09-14/al-qaeda-versus-isis>

- Bush, George. "The National Security Strategy of the United States of America". *President Bush White House Archive*. Erişim 9 Ekim 2021. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>
- Bush, George. *Decision Points*. New York: Crown Publishers, 2010.
- Burke, Jason. *The New Threat: the Past, Present, and Future of Islamic Militancy*, New York: The New Press, 2015.
- Byman, Daniel. *Al-Qaeda, the Islamic State, and the Global Jihadist Movement: What Everyone Needs to Know*. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Byman, Daniel. "Beyond Counterterrorism: Washington Needs a Real Middle East Policy". *Foreign Affairs* 94/6(2015), 11-18.
- Chandra, Vishal. "The Evolving Politics of Taliban Reintegration and Reconciliation in Afghanistan". *Strategic Analysis* 35/5(2011), 836-848.
- Clinton, Hillary. *Zor Seçimler*, İstanbul: Pegasus Yayınları, 2016.
- Cordesman, H. Anthony. "U.S. Wars in Iraq, Syria, Libya, and Yemen: What are the Endstates?", *CSIS Rev23*, 2016.
- De Luce, Dan. "Obama's Drone Policy Gets an 'F'". *Foreign Policy*. Erişim Tarihi: 19 Ekim 2021. <https://foreignpolicy.com/2016/02/23/obamas-drone-policy-gets-an-f/>.
- Dobbins, James. "Testimony Before the Senate Armed Services Committee". *US Senate*. Erişim 14 Eylül 2021. <https://www.armed-services.senate.gov/statemnt/2009/February/Dobbins%252002-26-09.pdf>
- Edgar, R. Iain. "The True Dream in Contemporary Islamic/Jihadist Dreamworks: A Case study of the Dreams of Taliban Leader Mullah Omar". *Contemporary South Asia* 15/3(2006): 263-272.
- Flint, Colin - Falah, Ghazi-Walid. "How The United States Justified its War on Terroism: Prime Morality and the Constrction of Just War". *Third World Quarterly* 25/8(2004), 1379 - 1399.

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

- Gridner, Eddie. "The Greater Middle East Initiative: Regime Change, Neoliberalism, and US Global Hegemony". *The Turkish Year Book of International Relations* 36(2005),37-71.
- Güney, Aylin - Gökcan, Fulya. "The Greater Middle East as a Modern Geopolitical Imagination in American Foreign Policy". *Geopolitics* 15/1(2010),22-38.
- Hartman, Andrew. "The Red Tample: US Policy in Soviet Occupied in Afghanistan". *Third World Quarterly* 23/3(2010): 467-489.
- Jentleson, W. Bruce. *American Foreign Policy: The Dyanmics of Choice in the 21st Century*. New York: W.W. Norton Company, 2010.
- Johnson, Thomas. *Taliban Narratives: the Use and Power of Stories in the Afghanistan Conflict*. Oxford: Oxford University Press, 2017.
- Kilcullen, David. *Out of Mountains: the Coming Age of the Urban Guerillle*, Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Kilcullen, David. *The Dargons and the Snakes: How the Rest Learned to Fight the West*, Oxford: Oxford Univeristy Press, 2020.
- Levitt, Matthew. "Counterterrorism Under the Trump Administration: A Fractured Response to a Diversified Threat". The Washington Institute for Near East Policy. Erişim 13 Ekim 2021. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/counterterrorism-under-trump-administration-fractured-response-diversified-threat>
- Lister, R. Charles. *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency*, Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Maher, Shiraz. *Salafi-Jihadism: The History of an Idea*, London: Penguin Books, 2016.
- McCriskin, Trevor. "Ten Years on: Obama's War on Terroism in Rhettoric and Practice". *International Affairs* 87/4(2011),781 -804.
- Mead, Walter Russell. "The return of geopolitics: the revenge of the revisionist powers". *Foreign Affairs*. Erişim 15 Eylül 2021. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2014-04-17/return-geopolitics>

- Neuman, Lawrence. *Toplumsal Araştırma Yönetmeleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar I-II*, Ankara: Yayın Odası, 2014.
- Obama, Barack. 2007. Renewing American Leadership. Foreign Affairs. Erişim 1 Ekim 2021. <https://users.metu.edu.tr/utuba/Obama.pdf>
- O'Hanlon, Michael - Pifer, Steven. "Obama's Key Nuclear Deal With Russia". *Brookings*. Erişim 14 Ekim 2021. <https://www.brookings.edu/opinions/obamas-key-nuclear-deal-with-russia/>
- Rashid, Ahmed. *Taliban: İslamiyet, Petrol ve Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun*, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2007.
- Shalal-Esa, Andrea. "Obama Determined to 2nd F-35 Engine". *Reuters*. Erişim 1 Kasım 2021. <https://www.reuters.com/article/us-washington-summit-engine-idUSTRE68J3ZQ20100921>
- Singh, Rai. "Emergency Loya Jirga Shapes Afghanistan's Future". *India Quarterly* 58/2(2002): 173-186.
- Stewart, J. Donna. "The Greater Middle East and Reform in the Bush Administration's Ideological Imagination". *Geographical Review* 95/3(2010), 400-424.
- Stewart, Blake. "The Rise of Far-Right Civilizationism". *Critical Sociology* (2020), 1-14.
- Şahzad, Seyyid Saleem. *El-Kaide ve Taliban'ın İçinde: Bin Ladin ve 9/11'in Ötesinde*, İstanbul: Küresel Kitap, 2014.
- Tankel, Stephan. "Beyond the Double Game: Lessons from Pakistan's Approach to Islamist Militancy". *Journal of Strategic Studies* 41/4(2018), 545-575.
- Taylor, Andrew. *State Failure*, London: Palgrave Macmillan. 2013.
- Trump, Donald. "President Trump: I want Europe to Pay". *Atlantic Council*. Erişim 4 Ekim 2021. <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/president-trump-i-want-europe-to-pay/>

Kıyıcı, Hakan. ABD Terörle Mücadele Stratejilerinde Taliban Hareketi.

Van Zijdewijn, Jeanine - Bakker, Edwin. "Returning Western Foreign Fighters: The Case of Afghanistan, Bosnia, and Somalia". *International Center for Counter-Terrorism* June 2014.

Walt, M. Stephan. "The Real Reason U.S. Allies are Upset About Afghanistan", *Foreign Policy*. Erişim 12 Eylül 2021. <https://foreignpolicy.com/2021/08/27/the-real-reason-u-s-allies-are-upset-about-afghanistan/>

Wörmer, Nils. "Exploratory Talks and Peace Initiatives in Afghansitan". SWP Comments. Erişim 21 Ekim 2021. https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2012C44_wmr.pdf

Zakheim, S. Dov. "The Trump Doctrine, Explained". *The National Interest*. Erişim 28 Eylül 2021. <https://nationalinterest.org/feature/trump-doctrine-explained-123341>